

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Anarşizm Serisi

DESTAN ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Simone
WEIL

Çeviri

Ahmet Ceylan

gece
kitaplığı

İmtiyaz Sahibi / Publisher • Yaşar Hız
Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • Eda Altunel
Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Karaf Ajans

Birinci Basım / First Edition • © EYLÜL 2020

ISBN • 978-625-7243-37-7

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin
almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Gece Kitaplığı.
Citation can not be shown without the source, reproduced in
any way
without permission.

Gece Kitaplığı / Gece Publishing
Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çak-
mak 1. Sokak

Ümit Apt. No: 22/A Çankaya / Ankara / TR

Telefon / Phone: +90 312 384 80 40

web: www.gecekitapligi.com

e-mail: gecekitapligi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

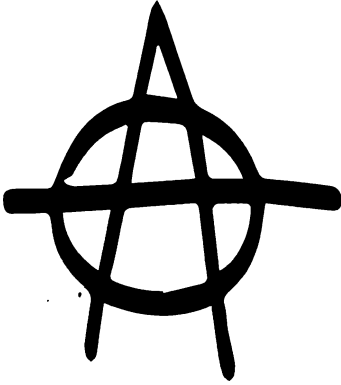
Anarşizm Serisi

DESTAN ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Simone
WEIL

Çeviri
Ahmet Ceylan

gece
kıtaplığı

Destan Üzerine Bazı Düşünceler

Kahramanı gerçek, konusu gerçek olan İlyada'nın merkezinde güç kavramı yer almaktadır. İnsan tarafından kullanılan güç, insanı köleleştiren güç, önünde insanın canının çekildiği güç. Bu çalışmada, insan ruhu daima, söz konusu olan bu kudretle yaşadığı ilişkiler sonucu değişime uğramış, üstesinden gelebileceğini düşündüğü güç tarafından dize getirilmiş, körleşmiş, maruz kaldığı kuvvetin ağırlığıyla deforme olmuş olarak betimlenir. O kuvveti dikkate almış olan hayalcilerin, kaydedilen ilerleme sayesinde anlatacakları çok geçmeden tarihsel anlatıma dönüşecektir, zira İlyada tarihsel bir belge olarak görünebilir; öbürleri için ise insanlık tarihinin tam merkezinde dün olduğu gibi gümümüzde de bu metnin doğrulanan güçleri daha da ileri bir düzeydedir; İlyada insana tutulan aynaların en safı ve en güzelidir.

Söz konusu kudreti, yani gücü tanımlamak için – ona maruz kalan herkesi bir başka şeye dönüştüren bir x'tir. Dayanılacak en yüksek sınıra kadar uygulandığında, insanı en gerçek anlamıyla bir şeye dönüştürür: Onu bir leşe çevirir. Biri buradayken bir bakmışsınız artık hiç kimse yok; İlyada bu gösteriyi bize sergilemekten asla bıkmaz:

... atlar

Harp meydanında koşup duran boş arabaları salladı,

Asil sürücülerine hasret. Ama onlar yerde yatıyorlar,

Onlar akbabalar için eşlerinden bile daha değerli hale geldi.

Kahraman, toz toprak içinde bir arabanın arkasında sürüklenen bir nesneye dönüşür:

Her yere, siyah saçları

Yayıldı; bütün başı toz toprak içinde yatıyordu

Bir zamanlar büyüleyici olan o kafa; şimdi Zeus'un düşmanlarına izin vermişti

Onu kendi memleketinde kirletmeye.

Böyle bir gösterinin acı olduğunu bize kesin-

likle su katılmamış sundu. Rahatlatıcı bir kurgu müdahale etmez; teselli edici ölümsüzlük ihtimali yok ve kahramanın başının üzerinde hiçbir yıkanmış – vatanseverlik alçaldıkça çevresindeki hale yitip gider.

Uzuvlarından çekilen ruhu Hades'e geçti,

Kaderinin yasını tutuyor, gençliğini ve canlılığını terk ediyor.

Yine de daha dokunaklıdır – tezat o kadar acı veriyor ki – ruhun başka bir dünyaya aniden çağırılması: ailesinden ayrılması, uzaklardaki, belirsiz, dokunaklı barış dolu bir dünya, her bir erkeğin kendisi hakkında her şeyden çok güvendiği o dünya.

Parlak saçlı hizmetçilerini saraya çağırdı

Ateşe büyük bir sehpa yerleştirmek için

Savaştan dönen Hektor için sıcak bir banyo.

Aptal kadın! O zaten sıcak banyolardan uzakta yatıyor,

Aşil'in koluna rehberlik eden gri gözlü Athena tarafından öldürüldü.

Sıcak banyolardan uzak, gerçekten de zavalı bir adamdı. Ve o yalnız değil. Neredeyse bütün İlyada'da olan biten her şey sıcak banyolardan uzaklarda gerçekleşir. Neredeyse tüm insan ha-

yatı, o zaman da şimdi de, sıcak banyolardan uzakta yaşanmaktadır.

Burada kuvveti, en kaba ve en özlü haliyle görüyoruz – cana kıyan kuvvet. Envai çeşit yöntemi vardır ve etkileri açısından ne kadar şaşırtıcıdır diğer güç, yani öldürmeyen, yani henüz öldürmeyen güç. Kesinlikle öldürecek, muhtemelen öldürecek, ya da belki de sadece sürünce mede kalacak, o canlının başının üzerinde, hazır ve nazır olabilir herhangi bir anda, yani her an öldürebilir. Hangi açıdan olursa olsun etkisi aynıdır: insanı taşa çevirir. İlk özelliğinden (bir insanı basit bir yöntemle öldürerek onu bir şeye dönüştürme yeteneği), kendi tarzında da oldukça müthiş bir başka şeye yöneliyor, bir insanı hala hayattayken bir şeye dönüştürme yeteneği. O yaşıyor; onun bir ruhu var ve yine de – o da bir nesne. Bu olağanüstü bir varlık – ruhu olan bir nesne. Ve ruha gelirsek, kendini ne olağanüstü bir hanede bulur! Kim, an be an bu haneye uyum sağlamanın ne kadara mal olduğunu, ne kadar şekilden şekle girmesi, nelere katlanması gerektiğini söyleyebilir? Bir şeyin içinde yaşamak için yaratılmadı; bunu yaparsa, zorunluluk baskısı altında, içinde şiddetin bulunmadığı tek bir unsur bile yoktur.

Bir adam silahsız ve çıırılçıplak duruyor ve ona doğrultulmuş bir silah bulunmakta; bu kişi, herhangi biri ya da herhangi bir şey ona değip dokunmadan ceset olur. Oysa sadece bir dakika önce düşünüyordu, rol yapıyordu, umudu vardı:

Hareketsiz, düşündü. Ve diğeri ona yaklaştı

*Dehşete kapılmış, dizlerine dokunmak için
endişeli, kalbinde umutla*

Kötü ölüm ve kara kaderden kaçmak için...

Bir eliyle tuttu, yalvaran, dizlerini,

Diğeri keskin mızrağa sımsıkı yapışmışken...

Ancak çok geçmeden, kendisine yöneltilen silahın yönünü değiştirmeyeceğini kavrar ve şimdi, hala nefes alıyor, o artık sadece bir maddedir; hala düşünüyor, ama artık düşünemeyecek:

Böylece Priamos 'un zeki oğlu konuştu

Sözleri yalvar yakar. Ama sert bir cevap duydu:

O konuştu. Ve diğerinin dizleri ve kalbi onu yarı yolda bıraktı.

Mızrağını düşürerek diz çöktü ve kollarını uzattı.

Aşil, keskin kılıcını çekerek sapladı

*Boyun ve göğüs kemiğinden. İki ucu keskin
. kılıç*

Eve tam boy battı. Diğeri yüzükoyun uzandı

Kıpırdamadan yatın ve kara kan akıp yeri ıslattı.

EĞER tamamen malul olmuş, silahsız, aciz bir yabancı kaderini bir savaşçının merhametine bırakırsa, tam da bu davranışından ötürü ölüme mahkûm değildir; ama savaşçının bir anlık hoşgörüsüzlüğü onun hayatına son vermesine yetecektir. Her halükarda bedeni, bir laboratuvar ortamında canlı bedeni ölüden ayıran çok önemli özelliği yitirmiştir – yani sinir sisteminin tepki vermesini. Bir kurbağanın bacağına elektrik şoku vererseniz, bacağı seğirir. Bir insanı, korkunç ya da dehşet verici bir şeyin dokunuşu ya da görüntüsü ile yüzleştirirseniz, bu kas, sinir ve et yığını aynı şekilde seğirir. Tüm canlıların tek başına, az önce anlattığımız şey ne titremekte ne de sendelemektedir. Bunu yapma hakkını yitirmişti. Dudakları dehşetle en çok yüklenen her şeyden kendisine yönelen nesneye dokunmak için ilerlerken, dudakları dişlerine doğru geri çekilmezler – yapamazlar:

*Kimse büyük Priamos'unun girişini görmedi.
O durdu,*

Aşil'in dizlerine kapandı, ellerini öptü,

*Oğullarının çoğunu katletmiş olan o korkunç
katil ellerini ellerini.*

Acının böylesine uç bir noktasına itilmiş bir insanın görüntüsü, bizi bir cesedin imgesi gibi

ürpertiyor:

Kendi memleketinde olan bir adama feleğin sillesinin sert gelişi gibi

Bir adamı öldürdü ve sonunda bir başkasının kapısına geldi.

Zengin bir adamın kapısı; onu görenleri bir ürperti sarar.

Böylece Aşil, ilahi Priamos'u görünce ürperdi;

Diğerleri de birbirlerine bakarken ürperdi.

Ancak bu duygu sadece bir an sürer. Acı çeken yaratığın varlığı çok geçmeden unutulur:

O konuştu. Diğeri, babasını hatırlayarak ağlamayı arzuladı;

Yaşlı adamın kolunu tutarak onu itti.

İkisi de hatırlıyordu. Erkeklerin katili Hektor'u düşünürken,

Priamos, Aşil'in ayaklarının dibine çökerek ağladı.

Ama Aşil ağladı, o an babası için

Şimdi Patroklus için. Ve hıçkırıkları evin içinde yankılandı.

Aşıl'ın tek bir el hareketiyle dizlerine yapışan yaşlı adamı uzaklaştırmasına sebep olan duygusuzluk değildi; Priamos'un kendi yaşlı öz babasını hatırlatan sözleri onu gözyaşlarına boğmuştu. Bu sadece, sanki dizlerini tutarak, yalvaran bir insan değil, karşısında hareketsiz bir nesne varmış gibi, tutumlarında ve hareketlerinde pervasız olmasından kaynaklanıyordu. Çevremizde olan herhangi biri, varlığıyla ve yalnızca kendisine ait olan bir güçle, yani vücudumuzun tasvir ettiği her hareketi durdurma, bastırma, değiştirme gücüyle üzerimizde belirli bir güç uygular. Yolda yanımızdan geçen biri için kenara çekilirsek, bu bir reklam panosunun yolumuza çıkmasından kaçınmak için kenara çekilmekle aynı şey değildir; odalarımızda tek başımıza olduğumuzda, yanımızda bir ziyaretçimiz olduğunda yaptığımızdan oldukça farklı bir şekilde oturur, kalkar, dolaşır, tekrar otururuz. Ancak başka bir insanın varlığının üzerimizde yarattığı bu tanımlanamaz etki, bir anlık tahammülsüzlük ile onu hayattan mahrum bırakabilecek haklarında bir

hükmü düşünmeden ölebilecek insanlar için geçerli değildir. Onların huzurunda, insanlar onlar sanki orada değilmiş gibi hareket ederler; kendi açılarından, bir anda hiçliğe indirgenme riskini göze alarak, kendi şahsiyetlerinde birer hiçliğe benzerler. İtildiklerinde, düşerler. Düşmüşlerse, bulundukları eğer şans eseri birisi onları tekrar ayağa kaldırma fikrine kapılmadıkça orada yığılıp yatarlar. Ama sonunda yerlerinden kaldırılıp, samimi sözlerle onurlandırıldıklarını varsayarsak, bu dirilişi ciddiye almaya hala cesaret edemiyorlar; tedirgin bir ses onları sonsuza dek sessizliğe döndürmesin diye bir isteği ifade etmeye dahi cesaret edemezler:

O konuştu; yaşlı adam titredi ve ona itaat etti.

EN AZINDAN dua eden kişi, duası kabul olununca nesne olmaktan çıkar ve herkes gibi yeniden insan olur. Ancak hayatlarının geri kalanı boyunca birer nesne haline gelen daha talihsiz yaratıklar da yok değil. Gündelik yaşamlarında eğlence yok, özellikleri yok, içlerinde kendi dürtülerine yer yok. Hayatlarının diğer erkeklerden daha zor olması ya da sosyal hiyerarşide daha düşük bir yere sahip olmalarından ötürü değil; hayır, onlar başka bir insan türüdür, bir insanla bir ceset arasında orta bir noktadadırlar. Bir kişinin bir şey olduğu fikri mantıksal bir çelişkidir. Yine de mantıken imkânsız olan, hayatta gerçek olur ve ruhun içine yerleşmiş çelişki onu paramparça eder. Bu şey sürekli olarak bir erkek ya da kadın olmayı arzuluyor ve bunu asla başaramı-

yor – burada, ölüm gerçekleşir, ancak bu, tüm bir ömür boyu süregelen ölümdür; nesneleşen birey kesinlikle canlıdır, ama ölümle ortadan kalkmadan önce donup kaldığı bir hayat sürer.

*Bu tuhaf kader, rahibin kızı olan bakireyi
heklelemektedir:*

Ondan vazgeçmeyeceğim. Yakında o da kocayacak

Argos'taki evimizde, memleketinden uzakta,

*Dokumayla ilgileniyor ve onunla yatağını
paylaşıyorum.*

Genç karısını, genç anneyi, prensin gelinini bekliyor:

*Ve belki bir gün Argos'ta bir başkası için ku-
maş dokuyacaksın,*

*Ve getireceğin Messeia veya Hiperia'dan ge-
tireceksin suyu,*

*Canın istemese bile, kati bir zorunluluk ne-
deniyle.*

Kraliyet esasının varisi bebeği bekliyor:

Yakında içi boş gemilerde taşınacaklar.

*Ben de onlarla. Ve sen, çocuğum, ya benimle
gideceksin,*

Berbat işlerde çalışacağın bir ülkeye,

Zalim bir efendi için ter dökmeye...

Annenin gözünde böyle bir kader çocuğu için ölüm kadar korkunçtur; koca, karısının ayak işlerine indirgendiğini görmektense ölmeyi yeğler; babası, arştan gelen bütün musibetleri, kızını düşmana tabi tutan orduya karşı dileyerek niyaz eder. Yine de kurbanların kendileri tüm bunların ötesinde bulunmaktadır. Lanetler, isyan duygu-ları, karşılaştırmalar, geleceğe ve geçmişe dair düşünceler tutsağın zihninden silinir ve hafızanın kendisi zar zor bir şeyleri hatırlar. Kentine ve ölüsüne sadakat, kölenin imtiyazlarından değildir.

Ve kölenin ağlaması için ne gerekiyor? Efendisinin, zaliminin, yağmacısının, kentini yerle bir eden ve sevdiklerini gözünü bile kırpmadan öldüren adamın talihsizliği... Bu adam ya acı çeker ya da ölür; sonra kölenin gözyaşları akar. Ve sahiden neden olmasın? Bu, onun gözyaşı dökmesine izin verilen tek durumdur, ağlamak bu noktada gerçekten de gereklidir. Bir köle, gözyaşına ceza verilmediği her an ağlayacaktır – içinde bulunduğu koşullar iki göz iki çeşme ağlamasına neden olur.

O ağlayarak konuştu ve kadınlar ah çekti,

Patroklus' u bahane edip aslında kendi acılarına ağlıyorlar.

Bir kölenin efendisinin hoşuna giden şeyler dışında hiçbir şey ifade etmesi haddi olmadığı için, ona dokunabilen veya onu biraz canlandıran, hayatının ıssızlığında ona ulaşabilen tek duygu, efendisine karşı hissettiği sevgi duygusudur. Sevgisini armağan edebileceği başka yer yok; diğer tüm çıkışlar, tıpkı at koşum takımında olduğu gibi, gemler, akslar, dizginler bir tanesi hariç her yönden parmaklıklıdır. Eğer bir kölenin gönlüne umut dolarsa, bir gün birilerinin etkisiyle bir bireye dönüşme umudu, bu esirler sevgi ve minnet göstermek için neleri göze almazlar, ancak yakın geçmişi göz önüne alacak olursak, bu söz konusu duygular onlar için hala dehşete kapılması gereken erkeklere hitap etmektedir:

Babamın ve saygı duyduğum anamın beni verdiği kocam,

Şehrin keskin bronzla delik deşik olmasından önce onu gördüm.

Üç erkek kardeşim, çocuklarım, benimle, dul bir anneyle

Çok kıymetliydiler. Hepsi ecelleriyle karşılaştı.

Ama sen Aşil hızla harekete geçtin, ağlamama izin vermedin

Kocamı öldürdün ve Mines'in şehrini yerle bir ettin.

İlahi Aşil tarafından alıkonulacağıma söz vermiştin

Meşru karın olarak beni gemilerinle götürecektin.

Mirmidonlar arasında evliliğimizin kutlanacağı Pitya'ya,

Bu yüzden ara vermeden hep kibar davranmış olan sizler için yas tutuyorum.

Bir insanın bir kölenin kaybettiğinden daha fazlasını kaybetmesi imkânsızdır, çünkü bir köle tüm iç dünyasını kaybeder. Kaderini değiştirme olasılığını görürse kayıplarının bir kısmını telafi edebilir, ancak bu onun tek umududur. Doğanın hükümranlığı kadar kapsamlı olan gücün boyunduruğu da böyledir. Doğa da hayati ihtiyaçlar söz konusu olduğunda, tüm iç dünyasını, hatta bir annenin kederini bile silebilir:

Ama gözyaşı dökmekten bitap düştüğünde kafasında bir şeyler yeme düşüncesi belirdi.

GÜÇ diye nitelendirdiğimiz kudret, bir başkasının elinde, insan ruhuna, açlığa uç noktalarda katlanmanın yaşattığı aynı zulmü yaşatır ve ebediyen bir ölüm kalım gücünden ibaret olur. Dahası, bunun kanunu, hareketsiz olan maddeye dair olan kural kadar soğuk ve katıdır. Kendini diğerinden daha zayıf olarak niteleyen bir adam, bir şehrin göbeğinde, bir çölde kaybolmuş birisinden daha da yalnızdır.

Zeus'un kapısının önüne iki fıçı yerleştirilir,

İçindeki armağanlar, birinde kötü, diğerinde iyi şeylerden oluşur...

Kötü hediyeler verdiği adam öfkeye maruz kalır;

Korkunç bir ihtiyaç ilahi dünyayı arşınlar;

O bir gezgindir ve tanrılardan veya insanlardan saygı görmez.

Güç, ona sahip olan ya da sahip olduğunu düşünen adama, kurbanlarına karşı olduğu kadar acımasızdır; İkincisi ezerken, ilkinin aklını başından alır. Gerçek şu ki, kimse ona sahip değildir. İlyada'da insan ırkında bir yanda bo-yunduruk altındaki kişiler, köleler, ibadetler, öte yanda da fatihler ve reisler diye bir ayırım bulunmamaktadır. Bu manzumede zaman zaman zorla boynunu eğmek zorunda kalmayan tek bir adam bile yoktur. İlyada'daki sıradan asker özgürdür ve silah taşıma hakkına sahiptir; yine de emirlere ve suiistimale maruz kalmaktadır:

Ama ne zaman hağırın sıradan bir adamla karşılaşırsa,

Ona asasıyla vurdu ve sert bir şekilde konuştu:

"Hiçbir işe yaramaz! Sakin ol ve senden daha iyilerini dinle,

Sen zayıfsın, korkaksın ve savaşçı değilsin

Ne savaşta, ne de konseyde adamdan sayılmazsın.”

Tersites, yaptığı kusursuz sağduyulu yorumlarının bedelini ağır öder, dahası Aşil tarafından yapılanlardan hiç de farklı olmayan yorumlardır bunlar:

Sirtına ve omuzlarına asasıyla vurdu.

Böylece o iki büklüm oldu ve iki göz iki çeşme kaldı.

Ve sırtında kanlı bir yara izi belirdi

Altın asanın altında. İrkilerek oturdu

Şaşkın ve acı içinde gözyaşlarını sildi.

Sorunlu olsalar da diğerleri onun haline uzun süre güldüler.

Aşil'in kendisi, mağrur kahraman, yenilmez, şiirin başında, aşağılanma ve çaresiz kederle ağlayarak gösteriliyor – gelini için istediği kadın burnunun altından alınmış ve ona karşı çıkmaya cesaret edemedi.:

... Ama Aşil

Ağlayarak, arkadaşlarından uzağa oturdu.

Uçsuz bucaksız okyanusa bakan ak tepeli dalgaların yanında.

Burada yaşanan şey, Agamemnon'un kendisinin daha üstün olduğunu göstermek için Aşil'i kasıtlı olarak küçük düşürmesidir:

... böylece öğreneceksin

Senden daha üstün olduğumu ve başkalarının tereddüt edeceğini

Bana eşit davranmaya ve bana karşı koymaya.

Ancak birkaç gün geçtikten sonra, şimdi de ağlama sırası başkomutana gelir. Tevazu göstermeli, yalvarmalı ve dahası, boşa kürek çekmenin külfetine katlanmalı.

Aynı şekilde, korkunun yaşattığı utanç veri-

ci deneyimden kaçınabilen tek bir savaşçı bile yoktur. Kahramanlar herkes gibi titrer. Tüm Yunan gücünü şaşkına çevirmek için Hektor'un onlara meydan okuması gerekmektedir – Aşil ve adamları hariç; onlar o anda orada değildiler:

Konuştu ve her biri dinginleşti ve huzurlarını bozmadılar.

Reddetmekten utanıyor, kabul etmekten korkuyorlardı.

Ancak Ajaks öne çıkıp gönüllü olduğunda, korku hızla taraf değiştirir:

Truvalılar arasında bir korku peyda oldu ve uzuvlarını zayıflattı;

Ve Hektor da bizzat kalbinin küt küt attığını hissetti.

Ama artık titreme ya da kaçmaya hakkı yoktu...

İki gün sonra, korkma sırası Ajaks'taydı:

Zirvedeki baba Zeus, Ajaks'ta korku uyandırır.

Durur, korkusunun üstesinden gelir, arkasına yedi deriden yapılmış kalkanını takar.

Titrerken, vahşi bir canavar gibi etrafındaki kalabalığı süzüyor...

Korkma sırası Aşil'e bile gelir; o da korkudan titreyip kekelemelidir, ancak onda korku uyandıran bir adam değil, bir nehirdir. Ama Aşil hariç, her erkek İlyada'da hezimetten payını alır, Zafer, şiirde Zeus'un altın tartısıyla simgeleştirilen ve yiğitlikten ziyade kör talihle ilgili bir meseledir:

Sonra Zeus Baba altın terazisini aldı,

İçlerine, bütün insanları mahveden iki acı kaderi koydu,

Biri Truvalılar, at terbiyecileri için, biri bronz kuşanmış Yunanlılar için.

Teraziyi ortasından yakaladı; Yunanistan'ın acı gününü ağır bastı.

Kader, körlüğüyle bir tür adalet tesis eder. Kör, aynı zamanda, savaşçılara ceza kararını ve cürmün gerektirdiği infazı bildiren kişidir. Kılıca sarılan, kılıçla telef olur. İlyada İncil'den çok önce bu ilkeyi kağıda dökmüş ve hemen hemen aynı ifadeleri kullanmıştır:

Ares adildir ve cana kıyanın canını alır.

BELKİ DE tüm erkekler, doğdukları anda şiddete maruz kalmaya mahkûmdurlar; ancak bu, durumun erkeklerin gözlerini kapattığı bir gerçektir. Aslına bakılırsa güçlüler hiçbir zaman tam olarak güçlü, zayıflar da kesinkes zayıf değildirler, ama hiçbiri bunun farkında değildir. Ortak bir noktaları bulunmaktadır; her iki züm-

re de aynı türe ait olduklarına inanmayı reddediyorlar: acizler kendileri ve güçlüler arasında hiçbir ilişki görmüyorlar ve bunun tam tersi de geçerlidir. Kudretli olan adam, kendisine direnç sergilemeyen bir unsurdan geçiyor gibi görünüyor; onu çevreleyen insan suretlerinde hiçbir şey dürtü ile eylem arasında, yansıma olan kısa arada ona müdahale etme gücüne sahip değildir. Düşünmeye imkân tanınmayan yerde, ne adalet ne de sağduyu bulunmaktadır. Dolayısıyla silahlı erkeklerin sert ve çılgınca davrandığını görüyoruz. Kılıçlarının, diz çöküp aman dileyen silahsız bir düşmanın göğsüne gömüldüğünü görüyoruz. Cesedinin maruz kalacağı zulmü ona anlatarak ölmekte olan bir adama karşı zafer kazandıklarını görüyoruz. Aşil'in, bir mezar için çiçek toplamamız kadar doğal bir şekilde Patroklos'un cenaze ateşi yanarken on iki Truvalı çocuğunu boğazladığını görüyoruz. Gücü ellerinde tutan bu adamlar, yaptıklarının sonuçlarının sonunda evlerine döneceğine dair hiçbir şüpheye sahip değildirler – onlar da sıraları gelince boyun eğecektirler. Yaşlı bir adamı tek bir sözle susturabilir, korkuyla titretebilir, ona boyun eğdirirseniz, sonuçta bir rahip olan bu yaşlı adamın lanetlerini tanrıların dikkate alacağı niye aklınıza gelsin ki? Aşil'in ve sevgilisinin sana itaat etmekten başka bir şey yapamayacağını biliyorsan neden o kızıdan uzak durmalısın? Aşil, Yunanlıların sefalet ve kafa karışıklığı içinde kaçışlarını görünce sevinir. Tam olarak istediği sürece devam edecek ve ruh hali bunu gösterdiğinde sona erecek

olan bu bozgunun, arkadaşının ölümünün ve bu nedenle onun ölümünün nedeni olacağını ve muhtemelen kendi ölümüne de neden olabileceğini ne ifade edebilir? Böylece kaderden zaman ödünç istemeye gücü yetenler ona çok fazla güveniyor ve sonuçta onlar da yok ediliyor.

Ama kendi kendilerini yok etmeleri onlar için o an imkânsız görünüyor. Çünkü ne sahip oldukları gücün yalnızca sınırlı bir miktardan ibaret olduğunu; ne de diğer insanlarla olan ilişkilerinin eşitsiz güçler arasındaki bir denge olarak görmüyorlar. Diğer insanlar, insanlıktaki kardeşlerimiz için tüm düşüncelerimizin temelindeki bu tereddüt dolu aranın kendilerine mani olan hareketlerini bunlara dayatmadıkları için, kaderin onlara tümüyle müsaade ettiğini ve içlerinden hiçbirinin kendilerinden daha aciz durumdakilere kaderin asla kendi hissettikleri kadar müsaade vermediğini düşünürler. İşte bu noktada, gerçekte muktedir oldukları kudretin ölçüsünü, aslında sınırlı olduğunun farkında olmadıkları için kaçınılmaz olarak aşarlar. Ve artık şimdi onların geri dönüşü olmayan bir şekilde şansa bağımlı olduklarını görüyoruz; birdenbire işlerin diledikleri gibi yürümesine neden olan etmenler onlara itaat etmekten vazgeçer. Şans bazen onlara karşı hoşgörölü, bazen de zalimdir. Ama her durumda, talihsizliğe açık ve korunmasız durumdadırlar; daha önce sade ruhlarını koruyan gücün zırhı delinmiştir; onların ve gözyaşlarının arasında hiçbir şey, ardına sığınabilecekleri hiçbir kalkan bulunmamaktadır.

Gücün kötüye kullanımını cezalandırmak için otomatik olarak işleyen geometrik bir sertliğe sahip bu ceza, Yunan düşüncesinin ana konusuydu. Destanın özü budur. Nemesis adıyla, Eyskilus'un tragedyalarının ana kaynağı olarak işlev görür. Pisagorcular için, Sokrat ve Platon için bu, insanın ve evrenin doğası üzerine düşüntünün başlangıç noktasıydı. Helenizmin nüfuzuna giren her yerde, buna ilişkin fikri tanıdık buluyoruz. Budizm'e gömülmüş Doğu ülkelerinde, Karma adıyla yaşanan belki de bu Yunan fikriydi. Bununla birlikte, Batı bu kavramı yitirmiştir ve artık onu herhangi bir Batı lisanında ifade edecek bir kelimesi bile yok: yaşamın gidişatını belirlemesi gereken sınır, ölçü, denge kavramları Batı'nın teknik sözlüğünde köle işlevinin tanımından ibaret. Bizler sadece maddenin geometricileriyiz. Yunanlılar, ilkin, çıraklıklarından ustalıklarına dek geometricilerdi.

İlyada'daki savaşın ilerleyişi, sadece süregelen bir tahterevalli oyunundan ibarettir. O an galip gelen, sadece birkaç saat önce yenilgiye uğramış olsa bile kendini yenilmez hissediyor; zaferi geçici bir şey olarak görmeyi unutuyor. İlyada'da anlatılan çatışmanın ilk gününün sonunda muzaffer Yunanlılar, tüm çabalarının amacını, yani Helen ve onun servetini elde edebilecek bir konumdaydı – tabii ki Homeros'un yaptığı gibi, Yunanlıların Helen'in Truva'da olduğuna inanmak için nedenleri vardı. Aslında, konuya hâkim olması gereken Mısırlı rahipler daha sonra Herodot'a onun Truva savaşı sırasında Mısır'da ol-

duğunu teyit ettiler. Her halükarda, o akşam Yunanlılar artık ne Helen ne de onun mal varlığıyla ilgilenmiyordu:

“ Paris'in zenginliklerini şimdilik kabul etmeyelim;

Ne de Helen'i; herkes görmekte, en cahil bile

Truva harap olmanın eşiğinde durmakta.”

O konuştu ve bütün Akalar onu alkışladı.

Aslında istedikleri şey, her şeydir. Ganimet için Truva'nın tüm zenginlikleri;, şenlik ateşleri için tüm saraylar, tapınaklar, evler, köleleri olması için, tüm kadınlar ve çocuklar; ölmelerini istedikleri Truvalı tüm erkekler. Truva'da olmadıkları için her şeyin ellerinde olmadığını bir ayrıntıyı atlamaktadırlar. Belki yarın orada olacaklar; belki de değil. Hektor aynı gün aynı hatayı yapıyor:

Çünkü içimde ve kalbimde iyi biliyorum ki

Kutsal Truva'nın yok olacağı bir gün gelecek,

Ve Priamos ve onun mızrak kadar güçlü milleti.

Ama Truvalıları bekleyen kederden daha azını düşünüyorum.

Ve Hekuba'nın kendisi ve Kral Priamos'un

Ve çok sayıda ve çok cesur kardeşlerimden

Düşmanın darbeleri altında toprağa kim düşecek,

Yunanlılar ve onların bronz zırhlarından bile fazla.

Onları ağlarken uzaklaştıracak ve özgürlüklerinden mahrum edecekler.

Ama bana gelince, ölü olabilirim ve toprak beni örtmüş olabilir

Ben çılgılık attığını duymadan ya da sürüklendiğini görmeden önce!

O anda, kaçınılmaz olduğuna inandığı bu dehşetengiz olayları bir kenara atmak için ne vermezdi? Ama şu anda *yapabileceği* hiçbir şeyin faydası olmayacaktı. Ertesi gün, sadece bir günlüğüne, Yunanlılar sefil bir şekilde ricatta bulundular ve bizzat Agamemnon tekrar denize açılmaktan yana olur. Ve şimdi Hektor çok az bir tavizde bulunarak düşmanın ayrılmasını kolayca sağlayabilirdi; ancak yine de artık eli boş gitmelerine izin vermiyor:

Her yerde ateş yakın ve parlaklığın gökyüzünü aydınlatmasına izin verin

Ki Geceleyin uzun saçlı Yunanlılar,

Kaçmasın, okyanusun geniş sırtına yelken

açmasın...

*Her birinin evine iyileşecek bir yara almasını
sağlayın*

... böylece korksun diğerleri

*At terbiyecileri olan Truvalılara şiddetli sa-
vaşı getirmesin.*

Hektor'un dileği yerine getirildi; Yunanlılar kalırlar ve ertesi gün onu ve adamlarını acınacak hale düşürürler:

Onlara gelince, sığırlar gibi ovadan kaçtılar

*Karanlık gecede bir aslan önündekini
avlarken...*

*Böylece Atreus'un oğlu kudretli Agamemnon
onları takip etti.*

*En arkadaki sürekli öldürdü ama onlar yine
de kaçtılar.*

Öğleden sonra ise Hektor itibarını kurtarır, yine çekilir, ardından yanında takviyelerle gelen Patroklos tarafından püskürtülene değin Yunanlıları püskürterek yeniden zafer kazanır. Patroklos, avantajını zorlar, kendini Hektor'un kılıcına maruz kalmış, yaralı ve zırhından arınmış halde canından olur. Ve sonunda o akşam muzaffer Hektor, Polidamas'ın ihtiyatlı öğüdünü duyar ve bunu sert bir şekilde reddeder:

Şimdi o kurnaz Kronos'un oğlu bana verdi

*Gemilerde zaferi; Yunanlıları denize sürdü-
ğüme göre,*

İnsanlara böyle öğütler verme, aptal.

*Hiçbir Truvalı seni dinlemeyecek, ben de izin
vermem...*

*Böyle konuştu Hektor ve Truvalılar onu al-
kışladı...*

Ertesi gün Hektor canından olur. Aşil harp meydanında ona tacizde bulunmuş ve onun canını almak üzeredir. Vuruşurken ikisinin arasındaki en güçlüsü o olmuştur; Bitkin bir düşmana karşı intikam ve zafer için hararetli bir kaç haftalık dinlenmeden sonra şimdi daha başka ne yapmalıdır? Ve Hektor, Truva'nın duvarlarının önünde, kesinlikle tek başına, ölümü beklemek

ve bununla yüzleşmek için ruhunu hazırlayarak
bir başına duruyor:

*Heyhat, surun arkasından kapıdan geçecek-
tim*

Polidamas hemen bana halel getirirdi...

*Ve şimdi pervasızlığım sayesinde halkımı yok
ettim,*

*Truvalılardan ve uzun cüppeli Truva kadınla-
rından çekiniyorum.*

*Benden daha az cesur birinden duymaktan
çekiniyorum:*

*"Kendi gücüne fazlasıyla güvenen Hektor,
halkını mahvetti."...*

*Tutun ki göbeği bronzdan kalkanımı indir-
sem,*

*Kocaman miğferim ve mızrağımı duvara yas-
lasam,*

Ünlü Aşil ile tanışmaya gitmeli mi?...

*Ama neden bu hayallerle kafamızı meşgul
edelim? Neden böyle rüyalarla?*

Ona ulaşmazdım, o da acımazdı da

*Ya da bana saygı duymazdı. Beni bir kadın
gibi öldürürdü*

Huzuruna böyle çıplak gelirsem...

Hektor'un canı, onu talihsizliğe düşüren kader ve küçümsemenin bir zerresiyle bile bağışlanmadı. Tek başına, gücün ihtişamından sıyrılmış halde, surların sığınağına kaçıp gitmesini engelleyen cesaretinin onu düşmanından kurtarıp kaçmasına yetmediğini idrak eder.

Onu karşısında gören Hektor titremeye başladı. Kalbi yoktu

Kalmak...

... Bir koyun için değil, öküz derisi için değil,

Mücadele verdikleri bu müsabakanın sıradan ödülleri değil,

Sürdürdükleri yaşam için, söz konusu olan atların terbiyecisi Hektor'un canıydı.

Yaralanarak, fatihinin zaferini boş yalvarışlarla arttırır:

Sana yalvarıyorum, ruhunun, kapandığım dizlerinin, şecerenin yüzü suyu hürmetine...

Ancak İlyada'yı inceleyen uzmanların da gayet iyi bildiği gibi, Hektor'un ölümünün Aşil için bir anlık keyif, Aşil'in ölümünün ise Truvalılar için bir anlık keyif ve Truva'nın yok edilmesinin Akalar için bir anlık keyiften ibaretti.

BÖYLECE şiddet, dokunuşunu hisseden herkesi yok eder. Kurbanına olduğu kadar ona başvurana da dışsal gelen bir histir. Ve bu noktadan çıkan kader fikrine göre cellat ve kurban ölüm anından önce aynı derecede masum, aynı sıkıntı içinde kardeştir. Canı alınan, canı alana talihsizlik getirir ve bunun tersi de geçerlidir:

Kısa ömürlü tek bir oğlu oldu.

Benim tarafımdan ihmal edildi, büyüdü, evden uzaklaştı

Truva'nın önünde kamp kurdum, seni ve oğullarını yaraladım.

Tek başına insanın kendi mekanizmasına kapılıp kalmaktan kurtulmasını sağlayacak kadar ılımlı bir güç kullanımı, acizliğin haysiyeti kadar ender görülen insanüstü bir erdemi gerektirecektir. Dahası, gücün gücünün en az dörtte üçünü elde ettiği saygınlık, esas olarak güçlü olanın zayıfa karşı hissettiği o katıksız kayıtsızlığa, nüfuz ettiği kimselere o denli bulaşıcı olan bir kayıtsızlığa dayandığından, ılımlılığın kendisi tehlike arz eden etmenlerden yoksun da değildir. Yine de olağan biçimde, aşırılık sağduyu veya politik kaygıların birer sonucu değildir. Aksine, insan bunun cazibesine bir türlü karşı koyamıyor. İlyada'daki karakterlerin ağzından zaman zaman aklın sesini de duyarız. Tersites'in konuşmaları son derece makuldür; celallenen Aşil'in konuşmaları da keza öyledir:

Hayatımın hiçbir değeri yok, sağlam temelleri olan Ilium (Truva'nın diğer adı) şehrinin

İçinde olduğu söylenen tüm malı mülkü satsalar bile.

Bir adam danaları ve yağlı koyunları yakalayabilir

Ancak, bir kez gittiğinde, ruh geri alınamaz.

Ama sağduyulu sözler boşlukta yitip kaybolur. Söyleyen kişi bir ast ise cezalandırılır ve susar; söyleyen kimse bir şef ise de, yaptığı eylemleri kendi aleyhine döner. Ve diğer her şeyde başarısız olsa da, ona mantığın sınırlarını aşmasını tavsiye edecek bir tanrı her zaman vardır. Sonunda, kaderin biçtiği rolden kaçmayı isteme fikri – yani öldürme ve ölme işi – zihinden kaybolur:

Zeus kim acı çeksin diye hizi

Gönderdiyse gençlikten yaşlılığa acı çeksin diye,

Ta ki biz çetin savaşlarda son adama kadar yok olana dek.

Bu savaşçılar, çok sonraları Birinci Dünya Savaşı sırasında Craonne kentindekiler gibi, kendilerini "kader mahkûmu adamlarmış" gibi hissettiler.

Onları bu duruma sokan en basit tuzağa düşmüşler. Başlangıçta, gemilere bindiklerinde, vicdanları hafiftir, tıpkı eğer yanınızda büyük bir kuvvet varsa ve karşınızda boş bir enginlik dışında bir şey yoksa hissedeceğiniz gibi. Silahları ellerinde; karşılarında düşman yok. Ruhunuz düşmanın itibarı tarafından önceden dize getirilmediyse, kendinizi daima orada olmayan herkesten çok daha güçlü hissedersiniz. Orada bulunmayan bir adam size yükümlülükleri dayatmaz. Henüz gemilere binmiş olanların ruhlarına kendini gösteren henüz hiçbir yükümlülük yoktur; dolayısıyla günlük hayatın sınırlamalarından uzakta, adeta bir tatildeymiş gibi oyuna giderler.

Nereye gittiler diye soran, bu palavracı övünüyor

Limni'de gururla havalara uçtuk,

Kendimizi boynuzlu danaların eti ile doldurarak,

Şarapla dolu bardaklardan içerek?

Truvalılara gelince – her birimiz ya da iki yüz adamlı

Savaşta başa çıkabilir. Ve şimdi biri hile bizim için çok fazla.

Ancak savaş sırasında düşmanla ilk temas, savaşın bir oyun olduğu yanılsamasını hemen

yok etmez. Savaşın yükümlülüğü korkunçtur, barışın yükümlülüklerinden tamamen farklıdır. Öylesine korkunçtur ki, insan ruhu kaçabildiği sürece ona boyun eğmeyecek ve ne zaman kaçabilse, yükümlülüklerden yoksun uzun günlere, oyun günlerine, hayallere, keyfi ve gerçektışı günlere sığınır. Tehlike bu durumda bir soyutlamaya dönüşür; yok ettiğiniz hayatlar adeta bir çocuk tarafından kırılan oyuncaklar gibidir ve bir o kadar da hissetmekten acizdir; kahramanlık sadece bir tiyatro oyuncusunun mimik ve jestlerden ibarettir ve kibirle lekelenir. Yenilgiyi ve ölümü engelleyen ilahi eli güçlendirmek için bir anlık canlanma mümkün hale gelirse bu görüş iki kat doğruluk kazanmış olur. O zaman savaş kolay ve karmaşıklıktan uzaktır, ona duyulan hayranlık kabalıkla gösterilir.

Ancak muhاریplerin çoğunda bu ruh hali kalıcı değildir. Çok geçmeden, korkunun, hezimetin veya sevgili yoldaşların ölümünün savaşçının ruhuna dokunduğu ve yükümlülüğün elinde un ufak olduğu bir gün gelir. O anda savaş artık bir oyun veya rüya değil; artık savaşçı, savaşın varlığının gerçekliğinden şüphe edemez. Ve onun algıladığı bu gerçeklik zordur, taşınması çok zordur, çünkü ölümü kucaklamaktadır. Ölümün gerçekçi bir olasılık olduğunu bir kez kabul ettiğinizde, bunun düşüncesi, yaşanan ani duygu patlamaları dışında dayanılmaz hale gelir. Bu, yaşanan durumu yeterince açıklamasa da hakikatin ta kendisidir, tüm insanlar ölmeye mahkûmdur; aynı zamanda yaşanan durumu yine yeterince

açıklamasa da hakikatin ta kendisi olan bir başka durum da, bir askerin gençliğini savaşlarda çürütebileceği; yine de ruhları savaşın dayatmasıyla ezilmiş olanlar için ölüm ile gelecek arasındaki ilişki diğer insanlar için olduğundan daha farklıdır. Diğer insanlar için ölüm, gelecekte önceden belirlenmiş bir sınır olarak görünür; askerin ölümü gelecektir, vazifesinin kendisine gerektirdiği gelecek budur. Yine de insanın bir gelecek için ölmesi fikri tabiat için katlanılamaz bir şeydir. Savaş deneyimi, her an bir kuytuda gizlenen ölüm olasılığını somut bir hale getirdiğinde, düşüncelerimiz ölümün yüzüyle karşılaşmadan bir günden diğerine geçemez. Zihin daha sonra sadece kısa bir süre tahammül edebileceği bir raddeye kader gerilir; ama her yeni şafak aynı yükümlülüğü yeniden ortaya çıkarır ve günler birbiri ardına geçerek yıllara dönüşür. Bu günlerin her birinde ruh şiddete maruz kalmaktadır. Düzenli olarak, her sabah ruh kendini isteklerden men eder, çünkü düşünce yoluna ölüm çıkmaksızın zamanda ilerleyemez. Hatta savaşın kendisinin sona erdiği fikrini akıldan çıkartır. Bu kadar şiddetli bir durumun dışında olmak, onu akıl almaz bulmaktır; içinde olmak ise, varacağı sonu kavrayamamaktır. Sonuç olarak, kimse bu sonuca varacak bir şey yapamaz. Silahlı bir düşmanın önünde kim silahını bırakabilir? Zihin bir çıkış yolu bulmalıdır ama zihin tüm kapasitesini dışarıda olan bitene yoğunlaşarak yitirmiştir. Zihin, kendi kendisini şiddete memur etmiştir. İster savaş ister kölelik söz konusu olsun, insan ya-

şamında her zaman, dayanılmaz ıstıraplar, adeta kendi özgöl ağırlıklarının gücüyle süregelir gibidir ve bu nedenle dışarıdan savaşı incelemek ve katlanması kolaymış gibi gözükse de; aslında, savaşın ıstıraplarına katlanana kurtarmaya yarayacak kaynaklardan mahrum bıraktıkları için savaşlar ve esaret devam etmektedir.

Bununla birlikte, savaşın kölesi olan ruh imdat diye haykırır, ancak umup aradığı medetin kendisi ona aşırı ve trajik bir açıdan, yıkımın veçhesinde tezahür eder. Daha munis ve daha makul bir nitelikte başka herhangi bir çözüm, savunmasız olan zihni, o kadar şiddetli bir acıya maruz bırakır ki, insan bunu bir anı olarak bile zihninde taşıyamaz. Yaşanan dehşet, keder, yorgunluk, katliam, yoldaşların yok edilmesi – eğer güç sarhoşluğu onları bastırmak için savaşçıya bir müdahalede bulunmamışsa, bunların ruhu sürekli olarak tarumar etmemesi gerektiği insana inandırıcı gelebilir mi? Sınırsız bir çabanın yalnızca sınırlı bir getirisi olması veya hiçbir getirisinin olmaması gerektiği fikri fevkalade acı vericidir.

Ne? Priamos ve Truvalıların böbürlenmesine izin verecek miyiz?

Argos 'lu Helen yüzünden o kadar çok Yunanlı

Truva önlerinde, anavatanlarından uzakta ölmüşken?

Ne? Geniş caddeleri olan Truva'dan ayrılmamızı mı istiyorsunuz?

Böyle durarak, bunun için çok acı çekerken?

Ama aslında Ulises için Helen'in anlamı nedir? İthaka'nın harabesini telafi edemeyecek zenginliklerle dolu Truva'nın gerçekten anlamı nedir? Yunanlılar için Truva ve Helen gerçekte sadece kan ve gözyaşı kaynaklarıdır; onlara hâkim olmak, korkunç anıları kontrol etmek demektir. Bir düşmanın varlığı doğanın bir ruhun özüne koyduğu şeyi yok etmişse, ruhun aklına gelebilecek tek çare düşmanın yok edilmesidir. Aynı zamanda, çok sevilen yoldaşların ölümü ruhta kasvetli bir öykünmeye, ölümüne bir rekabete neden olur:

Öyleyse hemen ölebilir miyim? Kader bana izin vermediğinden

Evden uzakta ölü arkadaşımı koru

Onu ölümden korumamı dileyerek telef oldu.

Şimdi arkadaşımın katilini aramaya gidiyorum

Hektor. Ve şu anda ölümü bulmalıyım

Zeus'un rızasıdır bu – Zeus ve diğer ölümsüzlerin.

Onu bir yandan ölüme, diğer yandan da katli-

ama sürükleyen umutsuzluk aynıdır:

İyi biliyorum ki kaderim burada telef olmak

*Babadan ve çok sevilen anneden uzakta; ama
bu arada*

*Truvalılar savaşa doyana kadar yok bana
durmak.*

Bu iki yönlü ölüm ihtiyacının tesirindeki adam, daha farklı bir şeye dönüşmediği sürece, fânilerin türünden farklı bir türe aittir.

Hayatın ürkek umutları böyle bir kalpte nasıl yankılanabilir? Yenilenin bir defa daha gün ışığını görebilmesi için yalvarışını nasıl duyabilir? Tehdit altındaki hayat, tek ve basit bir ayrımla neredeyse yaşamanın tüm sonuçlarından azledilmiştir: artık silahsızdır; düşmanının elinde ise bir silah var. Dahası, gün ışığının göze hoş geldiği fikrini aklından çıkarmış bir adam, nafîle ve mütevazı bir serzenişte bulunduğunda böyle bir fikre nasıl hürmet edebilir?

Dizlerine kapandım Aşil. Bir düşün, merhamet et bana.

Ben burada duruyorum ey Zeus'un oğlu, saygı duyulacak bir telaflı olarak

Senin evinde Demeter'in ekmeğini ilk kez tattım.

O gün benim iyi budanmış bağımda yakaladın beni

Ve beni satmıştın, beni babamdan ve arkadaşlarımdan uzağa göndermiştin

Kutsal Limni'ye; Yüz öküz karşılığı özgür kaldım.

Ve şimdi fidye için sana üç yüz ödeyeceğim.

Bu şafak benim için Truva'daki on ikinci günüm

Pek çok üzüntüden sonra. Burada beni gör, ellerindeyim

Kötü bir kader yüzünden, Zeus kesinlikle benden nefret ediyordur

Beni yine senin ellerine braktı. Ne yazık ki zavallı annem, Laotoy,

Yaşlı adamın kızı, Altes – doğuştan kısa ömürlü bir oğul.

Bu zayıf umut nasıl da güzel karşılandı!

Gel dostum, sen de ölmelisin. Neden bu konuda telaşlanıyorsun?

Patroklus, o da öldü – senden çok daha iyi bir adamdı.

Ne kadar yakışıklı, ne kadar güçlü olduğumu

görmüyor musun?

Asil bir babanın oğluyum ve annem ise bir tanrıça.

Yine de senin gibi ben bile bir gün kaderimle karşılaşmalıyım

Saat ister öğlen, ister akşam veya gün doğumunda olsun,

Silahlı bir savaşçının canımı alacağı saatte.

Kendinizi tüm özlemiden men etmek zorunda kaldığınızda bir başkasının hayatına saygı duymak, cömertlik güçlerinin gerçekten de yürek burkan bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Homeros'un betimlediği savaşçıları böyle bir emek sarf ederken hayal etmek, şayet alışılmadık biçimde şiirin merkezinde bulunan bir savaşçı değilse, mümkün değildir – yani “bir yaranın herkese güzel geleceğini bilen” ve İlyada'nın tüm eser boyunca içinde her türlü zalim ve hunharca hareketlerde bulunan Patroklos'u kastedi-

yorum. Ama o halde, insanlık tarihinin birkaç bin yılında, ilahi bir cömertlik sergileyen kaç kişi tanıyoruz? İki mi yoksa üç mü? – Bu rakam bile şaibelidir. Bu cömertlikten yoksun, muzaffer bir asker bir doğal afet gibidir. Savaş yüzünden esir edilen köle gibi o da bir şeye dönüşür, ancak bunu yapma tarzı farklıdır – ona göre de kelimeler maddenin kendisi kadar kifayetsizdir. Ve ikisi de, kuvvetin dokunuşuyla, onun kaçınılmaz etkilerine maruz kalır: sağır ve dilsiz olurlar.

BÖYLEDİR, gücün doğası. Bir insanı bir şeye dönüştürme gücü iki mislidir ve gücün zuhur etmesi iki taraflıdır. Aynı ölçüde, farklı biçimlerde de olsa, onu kullananlar ve ona maruz kalanlar taşa çevrilir. Gücün bu niteliği en verimli safhasına cenk sırasında ulaşır; bu an günün kimin lehine geçeceğinin belli olduğu ve her şeyin bir karara bağlanmak için hızla geliştiği noktadır. Bir savaşı kazanan ya da kaybeden o savaşın kurmayı, strateji adamı, alınan karara göre hareket eden adam değildir; savaşlar, bu yetilerden yoksun, bir dönüşüm geçirmiş, ya sadece süreç boyu edilgen olan atıl madde düzeyine ya da savaşın sadece itici gücü olan kör kuvvet seviyesine indirgenmiş kişiler tarafından yapılır ve kararlaştırılır. Burada savaşın son sırtı karşımızda belirir, İlyada'nın içindeki benzerliklerin ifşa ettiği bir sır, savaşçıları ya bir yangına ya da bir sel, rüzgâr, vahşi hayvanlar veya Tanrının sebebi bilinmez olarak gönderdiği bir felaket ya da ürkmüş hayvanlar, ağaçlar, su, kum ya da tabiatın yıkıcı olan dış güçlerinin harekete sevk

ettiği herhangi bir şey de olabilir bu. Yunanlılar ve Truvalılar, bir gün hatta bazen bir saat sonrasında, bu dönüşümlerden biri ya da diğerini sırasıyla tecrübe ederler:

Katil bir aslan sığırların arasına sıçradığında

Binlercesi geniş sulak bir merada otlarken...

Ve yan safları dehşetle çalkalanıyor; Akalar bile

Hektor ve Büyük baba Zeus'un önünde panik içinde dağıldı.

Gür bir ormanın derinliklerinde dev bir yangın çıkmış gibi

Ve esen rüzgârla kıvılcımlar etrafa saçılır,

Ve ağaçlar, kökler ve dallar alevler içinde devrildi,

Böylece Atreus oğlu Agamemnon

Kaçışan Truvalıların saflarda kükredi...

Savaş sanatı bu tür dönüşümleri türetme sanatından ibarettir ve teçhizatı, süreçleri, hatta düşmana verdiği zayıat, yalnızca bu amaca yönelik araçlardır – asıl gaye savaşçı ruhudur. Yine de bu dönüşümler her zaman bir gizemdir; savaşların yazarları tanrılardır, insanların hayal

gücüne ilham veren de onlardır. Ancak bununla birlikte neden patlak verirse versin, bu, insanı taşa çeviren gücünün niteliği, bu gücün daima iki misli olması, tabiatı için önem arz etmektedir ve gücün sınırlarına giren bir ruh, bir mucize olması dışında bundan kaçamaz. Bu tür mucizeler nadir ve kısa sürelidir.

HİÇBİR yaratık ya da fatihin merhametine kalmış ya da öyle varsayılan bir yaratık ya da şeye saygı duymayan galibin ahlaksızlığı, onu talana iten askerin çaresizliği, kölenin ya da esir edilen adamın, toplu katliamın – tüm bu unsurlar bir araya gelerek gücün yegâne kahramanı olduğu İlyada'daki tekdüze dehşetin portresini oluşturur. Şiir boyunca oraya buraya dağılmış o birkaç aydınlık an, insanın ruhuna sahip olduğu o kısa, ilahi anlar olmasaydı, ortaya monoton bir ıssızlık çıkardı. O zaman uyanan ruh, yalnızca bir an için yaşamak ve neredeyse aynı anda gücün uçsuz bucaksız egemenliğinde kaybolmak için saf ve bütün olarak uyanır; güç hiçbir tezat, karmaşık veya bulanık hiçbir şeyi içermez; içinde cesaret ve sevgiden başka hiçbir şeye yer yoktur. Bazen insan, ruhunu içsel çekişmeler sırasında bulur: Tanrıların veya insanların yardımı olmadan kendi şartlarında kaderle yüzleşmeye çalışırken Truva önlerindeki Hektor gibi onunla tanışır. Diğer zamanlarda, insanların ruhlarını keşfettikleri bir aşk anında –ve İlyada'nın değinmediği, insanlığın bildiği saf sevginin neredeyse hiçbir biçimi bu destanda yoktur. Konukseverlik geleneği, savaşın körlü-

ğünü ortadan kaldırmak için birkaç nesil boyunca bile devam etmektedir.

Bu nedenle ben sizin için Argos'un bağrında sevilen bir misafirim...

Mızraklarımızı savaşta bile birbirimize yaklaştırmayalım.

Evladım ebeveynlerine, babanın ya da annenin oğula olan sevgisi, dokunaklı olduğu kadar kısa süreli olarak betimlenir:

Cevapladı Thetis, iki göz iki çeşme,

“Kısa bir ömür sürmek için elime doğdum çocuğum, tıpkı dediğin gibi...”

Kardeş sevgisi bile bu özellikleri taşır:

Aynı anneden olma benim üç erkek kardeşim,

Çok değerlidirler...

Hazin bir kadere mahkûm olan çiftlerin aşkı ise şaşırtıcı bir saflığa sahiptir. Sevgili eşini bekleyen köleliğin aşağılamalarını gözünde canlandıran koca, beklentiyle bile şefkatlerini lekeleyecek tek bir hakareti düşünmeye bile katlanamaz. Karısının ölmek üzere olan adama söylediği sözlerden daha sade ne olabilir?

... Benim için daha iyi

Seni kaybetmek, yerin altına girmek için.

Başka tesellisi olmayacak

Senin kahpe feleğinle karşılaşmandan başka,

Sadece keder, sadece elem...

Merhum bir kocanın ardından edilen sözler
de bundan daha az dokunaklı değildir:

*Sevgili kocan, genç yaşta öldün ve beni dul
bıraktın*

Sarayda yalnız. Çocuğumuz hala küçücük

*Çocuk, sen ve ben, kader bizi ayırana dek be-
raher yaşadık.*

Sanırım asla büyümeyecek...

Yatağında elimi tutmadan ölmedin mi

*Ve hana sonsuza kadar ihtiyatlı sözler
söylemeden*

*Gece ve gündüz, ağlarken anılarımda hatır-
layacağım.*

Dostlukların en güzeli silah arkadaşları ara-
sındaki dostluk, İlyada destanının son temasını
oluşturur:

... Ama Aşil

*Sevgili yoldaşın hayalini kurarak ağladı;
herkese hâkim olan,*

Uyku onu sarmadı; tekrar tekrar döndü.

Ama sevginin en saf zaferi, savaşın taçlandırılan lütfu, fani düşmanların kalbini dolduran dostluktur. Bunun öncesinde öldürülen bir oğul veya bir arkadaşı artık intikam için haykırıyor. Ondan önce – daha da mucizevi biçimde – hayırsever ile dilenen arasındaki, galip ve mağlup edilen arasındaki mesafe hiçbir şeye indirgenmiyor:

Ama susuzluk ve açlık yatıştırıldığında,

Sonra boğazın hükümranı Priamos, Aşil'e hayran kaldı.

Ne kadar uzun ve yakışıklıydı; bir tanrının yüzüne sahipti;

Ve ardından boğazın hükümranı Priamos, Aşil'i beğendi,

Yakışıklı yüzünü süzerek sözlerini dinledi.

Ve birbirlerini tefekkür etmekten memnun kaldılar...

İlyada'da bu zarafet dolu anlar nadirdir, ancak şiddetin ne öldürdüğünü ve neyi tekrar öldüreceğini kesif bir pişmanlıkla bizlere hissettirmek için yeterlidir.

ANCAK dermanı olmayan acının kendisini devamlı olarak dile getirmesi söz konusu olmasaydı, şiddet eylemlerinin böyle birbirleri-

nin ardı sıra yığılması buz gibi bir etkiye sahip olacaktır, gerçi çoğu zaman bu tek bir kelime, bir dizeye yapılan vurgu ya da aynı kıtadan bir başka dize olarak karşımıza çıkmaktadır. ;ite bu özelliğinden dolayı İlyada vurguladığı bu acı ile eşsiz benzersiz bir yapıttır, bu acı şefkatten doğar ve güm ışığı gibi ayırt etmeksizin herkese nüfuz eder. Destanın üslubu, acılığın bu betimleme tarzını asla bozmadan devam eder yine de acı asla bir serzenişe dönüşmez. Bu aşırılıklar ve haksız şiddet eylemleri araştırmasında neredeyse hiçbir yeri olmayan adalet ve sevgi, yine de bir tür değişik vurgu dışında asla fark edilmeden kendi yağlarında kavrulurlar. Ölüm onun kaderi olsun ya da olmasın, değerli hiçbir şey küçümsemez; herkesin mutsuzluğu, hiçbir şey söylemeden veya küçümsemeden yalın bir ifa-deyle anlatılır; hiçbir insan, destadaki tüm erkeklerin içinde bulunduğu koşulun üstünde veya altında bırakılmaz; ölen veya yitirilen kim ya da ne olursa olsun, ardından mutlaka bir hazine çöker. Galipler ve mağlup edilenler eşit derecede önümüzde uzanırlar; aynı başlık altında ikisi de şairin muadili ve dinleyicisi olarak betimlenir. İki grup arasında herhangi bir fark varsa, düşmanın talihsizliklerinin muhtemelen daha acı bir biçimde hissedilmesidir.

Böylece oraya düştü, bronz gibi yatırılarak uykuya yatırıldı.

Mutsuz adam, karısından uzakta, kendi halkını savunuyor...

Peki, Aşil'in Limni'de sattığı çocuğun kaderinin yankısını vurgulayan nedir?

On bir gün sevdiklerinin arasında yüreğini keyiflendirdi,

Limni'den Döndükten on iki gün sonra bir kez daha

Tanrı onu Aşil'in ellerine teslim etti,

Onu istemeyerek Hades'e göndermek zorunda kalana.

Ve savaşta yalnızca bir gün gören Eforbus'un kaderi.

Kan saçını ıslattı, saçları Güzeller gibi...

Hektor'a ağıt yakıldığında:

... iffetli eşlerin ve küçük çocukların koruyucusu...

Bu birkaç kelimedede, zorla kirlenmiş iffet ve kılıca teslim edilen çocukluk ortaya çıkar. Truva'nın kapılarındaki çeşme, Hektor küçük kıyametinden kurtulmak için koşarken acı bir nostaljiye dönüşür:

Orada büyük taştan hazneler dururdu.

Cömertçe inşa edilmiş, ipekle süslü giysileri o yerde

Truva'nın sevimli kızları ve ev hanımları tarafından yıkandı.

Eski barış günlerinde, uzun zaman önce, Yunanlılar gelmemişti.

Bunlardan önce yarışlarını koştular, takip ettiler ve takipçi oldular.

İlyada'nın tamamı, insan ırkının yaşayabileceği en büyük felaketin – bir şehrin yıkılışının – gölgesi altında geçen bir hikâyedir. Şair Truva'da doğmuş olsaydı, bu felaketi bundan daha yürek burkucu biçimde anlatamazdı. Ancak Akalar evlerinden uzakta ölürken Homeros'un üslubu farklı değildir.

Bu öteki hayat, yaşayanların yaşamı sakin ve dolu görüldüğü ölçüde, barış dünyasının kısa çağrışımları hazin bir biçimde hissedilir:

Şafak sökerken ve gün doğarken,

Her iki tarafta da oklar uçtu, erkekler düştü.

Ama oduncunun yemeğini hazırlamak için eve gittiği saatte

Dağ vadilerinde, kolları yorulduğunda

Büyük ağaçları kestikçe yüreğinde tiksinti yükseliyor,

Ve tatlı yemek arzusu içini kemirir,

*O saatte, cesaretleriyle, Truvalılar cepheyi
yardılar.*

Konu savaşın dışına çıktığında, savaş neyi
yok etmişse ya da tehdit etmişse etsin, İlyada
mısralarıyla bunları sarıp sarmalar; ama savaşın
gerçekleri asla süslü bir üslupla betimlenmez.
Hiçbir suskunluk, yaşamdan ölüme atılan adımı
perdelemez:

Sonra dişleri fırladı; iki yanından

*Gözlerini kapladı; dudaklardan ve burun de-
liklerinden gelen kan*

*Ağzı açık, kanı dökülüyorken; ölüm onu kara
bulutunun içine sardı.*

Savaş eylemlerinin soğuk vahşeti asla gizlen-
mez; ne galipler ne de mağlup edilenler övülür,
küçümsenir veya nefret edilir. Neredeyse her
defasında, felek ve ilahlar, değişen harp mey-
danı hakkında hüküm verir. Kaderin belirlediği
sınırlar içinde, tanrılar mutlak egemenlik ile za-
fer ve yenilgiyi belirler. Bu hezeyanları, barışı
sonsuz kadar engelleyen bu ihanetleri kışkırtan
daima onlardır; savaş onların gerçek işidir; tek
nedenleri, kapris ve şerden ibarettir. Savaşçılara,
galiplere ya da mağlup edilenlere gelince, onları
canavarlara ya da nesnelere benzeten bu kıyas-
lamalar ne hayranlık ne de küçümseme uyan-
dırabilir, sadece insanların bu kadar dönüşken
oldukları için pişmanlık duyarlar.

İLYADA'DA varlığını sürdüren olağanüstü eşitlik duygusunun bizim için bilinmeyen başka ifadeleri olabilir; kesinlikle taklit eşsiz bir yapıttır. Okuyucu, şairin bir Truvalı değil de bir Yunan olduğunun pek farkına varılmaz. Şiirin üslubu, en eski kıtalarının kökenine doğrudan bir ipucu verir; tarih belki asla bize daha fazlasını açıklamada bulunmayacak. Eğer Tukidides'e inanacak olursak, Truva'nın düşüşünden seksen yıl sonra sıra Akalar'ın da aynı akıbeti paylaşmasına gelmiştir, demir cevherine ender atıfta bulunan bu şarkıların birkaçının sürgüne gittiği esir edilmiş bir halkın şarkıları olup olmadığı sorulabilir. Truvalılar gibi şehirlerini kaybeden Truva'nın önünde can veren Yunanlılar gibi "anavatandan çok uzakta" yaşamak ve ölmek zorunda kalan hemşerileri, hem babaları olan fatihlerde hem de sefaleti kendilerinininki gibi olan mağluplarda kendi imgelerini gördüler. Truva savaşını, o kısa yıllar boyunca, gurur ya da utançtan ırak, hâlâ nesnel olarak görebiliyorlardı. Ona hem esirler hem de fatihler olarak bakabilirler ve böylece aynı anda ne fatih ne de mağlupların kör olup da göremediklerini, görebildiler. Elbette ki, bu görüş bir fanteziden ibaret; insan böyle kadim zamanları ancak fantezinin gözünden görebilir.

Her durumda, bu manzum eser bir mucizedir. Onun acılığı, insan ruhunun güce boyun eğmeye zorlanmasından kaynaklanan, yani son tahlilde maddeye dayandığı için, haklı gösterilebilir yeğâne acılıktır. Her ruh, kendi erdemiyle orantılı olarak onu farklı şekilde taşıyacak olsa da, güce

sunulan bu tabiiyet ortak paydadır. Hiç kimse ne yeryüzünde ne de İlyada'da bundan muaf tutulmamıştır. Buna boyun eğen hiç kimse bu hakikat nedeniyle hor görülmez. Kendi ruhu içinde ve insan ilişkilerinde gücün egemenliğinden kaçan kişi sevilir, ama sürekli üzerine çullanmaya hazır bekleyen yıkım tehdidi nedeniyle kederle sevilir.

Batı'nın sahip olduğu tek gerçek destanın ruhu budur. Odisea şimdi, sadece İlyada'nın, Doğu nâzımının iyi bir taklidi gibi görünmektedir; Eneid ise ne denli parlak bir taklit olsa da cinsel soğukluk, abartı ve kötü bir üslup yüzünden çirkin bir suretten ibarettir. Destanlar, eşitlik duygusundan yoksun olsalar da, Roland Destanının büyüklüğünü elde edemedi: düşmanın ölümü, ne yazara ne de okuyana Roland'ın ölümüyle aynı kapıya çıkmıyor.

Attika trajedisi ya da en azından Eyskilus ve Sofokles trajedisi destanın gerçek devamıdır. Adalet kavramı ona kesinlikle doğrudan müdahalede bulunmaksızın onu aydınlatır; burada güç soğuk ve sert bir mizaçta ortaya çıkar, her zaman ölümcüllüğünden ne onu kullananların ne de ondan mustarip olanların kaçamayacağı etkilerle destana katılır; burada, zorlanmış ruhaniyetin utancı ne başka bir görünüme bürünmüştür, ne sade bir merhametle kuşatılmıştır ne de küçümsemeye dayanır; burada talihsizlikten zarar görmüş ve bozulmuş birden fazla ruh hayranlığımıza sunulmaktadır. İncil, Yunan dehasının son muhteşem ifadesidir, İlyada ise bu türün ilkidir:

burada Yunan ruhu kendisini yalnızca insanlığa diğer tüm iyiliklerin üzerinde ,”Cennetteki Babamızın krallığı ve adaleti” arayışında göstermez, fakat aynı zamanda insanın acısının açığa çıkması ve bunu hem ilahi hem de fani olan bir varlıkta görüyoruz. Tutku’nun anlatıları, yeniden dünyaya gelmiş olan ilahi bir ruhun talihsizlikle değiştiğini, acı çekmeden ve ölümden önce titredini, acısının derinliklerinde insandan ve Tanrı’dan koptuğunu hissettiğini gösterir. İnsanın sefalet duygusu, İncillere, Yunan dehasının işareti olan ve Yunan tragedyasına ve İlyada’ya tüm değerlerini bahşeden sadelik vurgusunu katar. Bazı cümlelerde destanı tuhaf bir şekilde anımsatan bir halka bulunmaktadır ve gitmek istemesede de Hades’e gönderilen Truva delikanlısı, Hz. İsa’nın Petrus’a şöyle dediğinde akla geliyor: ”Bir başkası seni kuşatacak ve sen istemesen bile seni taşıyacak.” Bu vurgu, İncillere ilham veren fıkirden ayrılamaz, çünkü insani sefalet duygusu, adalet ve sevginin bir ön koşuludur. Talihin değişiminin ve zorunluluğun her insan ruhuna ne ölçüde boyun eğdirdiğinin farkında olmayan, tesadüfen kendisinden bir uçurumla ayrılanları sevdiği gibi, hem kendi hemcinsi olan yaratıkları olarak göremez hem de onlara sevgi duyamaz. İnsana baskı yapan çeşitli kısıtlamalar, iletişim kuramayan birkaç farklı türün yanılışına neden olur. Yalnızca gücün hâkimiyetini ölçen ve ona nasıl saygı gösterilmeyeceğini bilen bir kişi sevgi ve adaleti sağlamaya muktedir olur.

KADER ile insan ruhu arasındaki ilişkiler,

her bir ruhun kendi kaderini ne denli tasarladığı, ruhun değişen kaderin gereklerine uyması için ruhun acımasız bir yükümlülük tarafından dönüştürüldüğü sorusu ve öte yandan hangi diğer unsurların, erdemin kullanılması ve lütuf yoluyla korunulabileceği – tüm bu soru sah-tekârlığa, gururla, utançla, nefretle, küçümsemeyle, kayıtsızlıkla, unutulma arzusuyla ve cehaletle yoğunlaşan bir şekilde artan ayartmalarla doludur. Dahası, talihsizliğin oldukça güzel biçimde tasvir edildiğini görmekten daha az bulunur bir şey yoktur; insanların bu bağlamda içinde bulundukları eğilim, talihsiz kişiye felaket sanki doğal uğraşymış gibi davranmak ya da talihsizliğin ruh üzerindeki etkilerini görmezden gelmek, yani ruhun acı çekebileceğini ve onun tarafından yaftalammadan kalabileceğini, aslında talihsizliğin imgesinde yeniden şekillenerek başarısız olabileceğini varsaymaktır. Yunanlılar, genel bir ifadeyle, kendilerini kandırmaktan kaçınmalarına imkân tanıyan manevi bir güçle donatılmışlardı. Bunun mükafatları da büyüktü; tüm eylemlerinde en büyük netliği, saflığı ve sadeliği nasıl elde edeceklerini keşfettiler. Ancak İlyada'dan İncil'e tragedya şairleri aracılığıyla aktarılan ruh, Yunan medeniyetinin sınırlarından dışarı hiçbir zaman çıkamadı; Yunanistan bir kez yok edildiğinde, bu ruhtan geriye silik yansımalar dışında hiçbir şey kalmadı.

Hem Romalılar hem de İbraniler, insan toplulukların tümünde yaygın olarak görülen sefaletten muaf olduklarına inanıyorlardı. Romalılar, ülke-

lerini kader tarafından dünyanın sevgilisi olarak seçilen bir ulus olarak görüyorlardı; İbranilerle birlikte, onları yücelten tapındıkları Tanrıydı ve O'na itaat ettikleri sürece üstün konumlarını korudular. Yabancılar, düşmanlar, esir edilen halklar, tebaalar, köleler Romalıları hor görülen nesnelerdi ve Romalıların destanları, tragedyaları yoktu. Roma'da tragedyanın yerini gladyatör dövüşleri aldı. İbraniler için talihsizlik günahın kesin bir göstergesiydi ve bu nedenle meşru bir aşağılama vasıtasıydı; onlar için mağlup olmuş bir düşman Tanrı'ya tiksindirici gelen biriydi ve her türlü suçun kefareti mahkûmdu – bu, zulmü caiz ve gerçekten de vazgeçilmez kılan bir görüştür. Ve Eski Ahit'in hiçbir metni, Eyüp kitabının belirli kısımları olmadığı sürece, Yunan destanında görülen benzer bir vurguda bulunmaz. Yirmi yüzyıldır süregelen Hristiyanlık boyunca, Romalılar ve İbraniler, hem eylemde hem de sözde hayranlık uyandırdı, okundu, taklit edildi; başyapıtları, herhangi birinin mazur göstermek istediği bir suç işlediğinde uygun bir alıntı kaynağı oldu.

Dahası, İncillerin ruhu bir Hristiyan nesilden diğerine saf bir biçimde aktarılmadı. Sevinçle acı çekmek ve ölmek, en başından beri Hristiyan şehitlerinde bir lütuf işareti olarak görülüyordu – sanki lütuf bir insan için Hz. İsa için yapabileceğinden daha fazlasını yapamazmış gibi. Tanrı'nın kendisi bir kez insan suretine büründüğünde, uzun bir ıstırap sarsıntısı olmadan kaderin sertliğiyle yüzleşemeyeceğine inananlar,

daha yüksek bir düzleme yükselmiş izlenimini verebilecek, daha üstün görünen yegâne insanların sıradan insan sefaleti, kaderin acımasızlığını kendi gözlerinden sakınmak için yanılsama, yüceltme, fanatizm yardımlarına başvuran insanlar olabileceklerini anlamış olmalıydı. Yalanın korumasına sığınmayan adam, kendi ruhuna dokunmadığı sürece gücü, yani lütfu tecrübe edemez, lütuf bu dokunuşun onu yozlaştırmasını önleyebilir, ancak bireyi yara almaktan koruyamaz. Onu unutmakta oldukça iyi bir iş çıkarmış olan Hristiyan geleneği, Tutku'nun öyküsündeki her cümleyi bu kadar dokunaklı hale getiren bu sadeliği ancak nadiren geri kazanabilmektedir. Öte yandan, zorla din değiştirme uygulaması, gücün onu kullananların ruhları üzerindeki etkilerini perdelemektedir.

Rönesans döneminde Yunan edebiyatının keşfedilmesinin yol açtığı kısa sarhoşluğa rağmen, yirmi yüzyıl boyunca Yunan dehası yeniden canlanmamıştır. Buna dair bir şey Villon'da, Shakespeare'de, Cervantes'te, Moliere'de ve sadece bir kez de Racine'de görüldü. İnsan ıstıرابının emareleri *L'Ecole des Femmes* (Bayanlar Okulu) ve *Phedre*'de, sevginin bağlamı oluşturmada – gerçekten de destansı döneminkinden zıt görüşü alan ve yalnızca insanların aşk bağlamı, savaşta ve siyasette gücün etkilerini ihtişamla sarmakta ısrar ederken acı çektiğini kabul eden garip bir yüzyıldayız. Yukarıda verilen yazarlar listesine birkaç isim daha eklenebilir. Ancak Avrupa halklarının ürettiği hiçbir şey, kendi

aralarından çıktığı bilinen ilk şiirle boy ölçüşemez. Belki de kaderden bir kaçış olmadığını öğrendiklerinde, güce hayran kalmamayı, düşmandan nefret etmemeyi ve talihsizleri küçümsememeyi öğrendiklerinde destansı dehayı yeniden keşfedecektirler. Bunun ne kadar kısa sürede gerçekleşeceği ise başka bir sorudur.

Simone Weil'a İlişkin Bir Not

SIMONE WEIL Ağustos 1943'te İngiltere'de 34 yaşında öldü.

Simone Weil, sınıf arkadaşları arasında ahlak ve entelektüelliğin ayrılmaz bir şekilde birleştiği bir kişiliğiyle öne çıkardı. Günlük zihinsel uğraşı olarak sanat ve bilimin en yüksek ürünlerini özümsemişti. Mezun olup felsefe, matematik, Yunan dili ve edebiyatı öğretmeye başladığında kültürünü genişletmeye devam etti, ister Homeros şiiri, Öklid geometrisi, Vitruvius'un mimarlık kuralları olsun, her zaman büyük temel kaynaklara ilgi duydu... Ama ansiklopedik bilgisinden daha ziyade, öğrencilerinin hayranlığını kazanan kişisel dürüstlüğü ve hassas insan ilişkileri duygusu oldu.

Mizacı onu 20 yaşındayken komünizme yöneltti. İçgüdüsel olarak kendini fakir ve ıstıraplarla bir görerek, siyasi militanlardan çok işçilerle muhatap olmayı tercih etti. Teoride olduğu kadar günlük yaşamında da komünizmi tanıdı, tecrübesiyle ve kendi entelektüel çabalarıyla ko-

münizmi hızla aşarak geride bıraktı. Üniversite tatilleri sırasında Wandervogel ailesi ile Almanya'da yaşadı ve İç Savaş'ın ilk kurşunları onu en mütevazı vazifelere talip olarak, yoldaşlarının sefalet ve savaşıla sınanmalarına destek olmak için İspanya'ya çekti. İşçinin modern teknoloji ve makineleşme psikolojisi üzerindeki etkisi sorunundan büyülenmiş halde, Renault fabrikalarında ve diğer Paris fabrikalarında çalışmak ve işçiler arasında yaşamak için iki yıl öğretmenliği bıraktı.

Militanlık hayatının on yılı boyunca, hiçbir doktorun iyileştiremeyeceği baş ağrılarından mustarip olarak acı çekiyordu ve totaliter rejimlerin neden olduğu zulümler ve topyekûn savaşın korkunç emareleri düşüncesiyle ahlaki bir bocalama içerisindeydi. Bu, onu Hristiyanlığa daha da yaklaştıran ateşli bir dinsel duygunun sürdürdüğü metanetli bir dinginliğe yöneltti. Simone Weil, bir misyonerin dingin cesaretiyle en üzücü modern sorunlara eğildi; alçakgönüllü pedagoji yaklaşımı bir örnek olarak görülebilir.

Savaş sırasında Almanların uyguladığı ırkçı yasalar nedeniyle üniversite görevinden uzaklaştırıldıktan sonra, 1942'de ailesine gönülsüzce, ruhu ölümün kıyısında Birleşik Devletlere dek eşlik etti. Mücadeleye katılmak için tekrar geri dönmeye kararlıydı. Kısa süre sonra İngiltere'ye doğru yelken açtı ve kendisinde hiçbir yanılsmaya neden olmayan De Gaul'cü yapılanmaya katıldı – herhangi bir şekilde de olsa Fransa'ya

geri dönme kararlılığı taşıyordu. Ancak, savaş zamanı koşullarında, kara kışın ortasında yaptığı yolculuk, sağlığı için felaketti ve onun yarı-münzevi yaşam tarzı zaten bünyesini zayıflamıştı; direnişe faydalı olmak için gösterdiği çabalar hastalığını ağırlaştırdı ve nihayetinde, Fransızların o zamanlar Fransa'da aldıkları yetersiz yiyeceklerden fazlasını da yemiyordu. Verem, birkaç hafta içinde ölümüne neden oldu ve boşa giden fedakârlıklarını sona erdirdi.

Simone WEIL

Destan Üzerine Bazı Düşünceler

Gücün kötüye kullanımını cezalandırmak için otomatik olarak işleyen geometrik bir sertliğe sahip bu ceza, Yunan düşüncesinin ana konusuydu. Destanın özü budur. Nemesis adıyla, Eyskilus'un tragedyalarının ana kaynağı olarak işlev görür. Pisagorcular için, Sokrat ve Platon için bu, insanın ve evrenin doğası üzerine düşüntünün başlangıç noktasıydı. Helenizmin nüfuzuna giren her yerde, buna ilişkin fikri tanıdık buluyoruz. Budizm'e gömülmüş Doğu ülkelerinde, Karma adıyla yaşanan belki de bu Yunan fikriydi. Bununla birlikte, Batı bu kavramı yitirmiştir ve artık onu herhangi bir Batı lisanında ifade edecek bir kelimesi bile yok: yaşamın gidişatını belirlemesi gereken sınır, ölçü, denge kavramları Batı'nın teknik sözlüğünde köle işlevinin tanımından ibaret. Bizler sadece maddenin geometricileriyiz. Yunanlılar, ilkin, çıraklıklarından ustalıklarına dek geometricilerdi.